

İNANÇ TURİZMİ KAVRAMININ TARİHSEL UYGULAMALARINA BİR ÖRNEK: İNKUBASYON

*An Example for the Historical Practices
of Religious Tourism: Incubation*

Selda UYGUN YAZICI*

ÖZ: Çalışmada, Antik çağ ve Bizans dünyasındaki “inkübasyon” uygulamaları, literatürdeki tanımlamalara dayanarak “inanç turizmi” kapsamında değerlendirilmiştir. İnkübasyon, en genel tanımla, rüya ile tedavi olarak açıklanabilir. Rüya sırasında veya rüyanın etkisiyle tedavi olmak, iyileşmek; inancın sağladığı gücün tesiriyle mümkün olabilir. Rüyaya yatılacak yerin kutsal mekân; rüyayı yorumlayan kişinin din görevlisi olması gerekir. İnsanlar, maddi dünyada çektikleri acıları maneviyat ile gidermeyi umarlar. Bu doğrultuda Antik dünyada Asklepieionlar, Bizans’ta da kiliseler bu amaca hizmet eden yapılar olarak karşımıza çıkar. Belirli ritüellere göre yapılan uygulamaların insanlar tarafından her yüzyılda tercih ediliyor olması inanç turizmi içerisinde değerlendirildiğinde; geçmişin izlerini sürmek, benzerlik ve farklılıklarıyla buluştukları ortaklığı anlamak açısından önemlidir. İnkübasyon’un dinsel geçerliliği ve uygulamanın mekânsal açılımı örnekte örnekler bulacağınız bu çalışma, inanç turizminin nedenselliğine başka bir açıdan bakabilmeyi amaçlar.

Anahtar Kelimeler: İnanç, Turizm, İnkübasyon, Asklepieion, Kilise

ABSTRACT: In this paper, we are studying the “incubation” practices of the Ancient Age and Byzantine Period in the “religious tourism” scope based on literature reviews. In its broadest sense, the term incubation can be explained as a treatment by means of dreams. Being treated and healing during and under the influence of a dream can be achieved with the effect of power that is derived from faith. The place of sleep to dream ought to be a sacred space, and the interpreter of a dream must be a minister. People are expecting relieve their pain, which they suffer in the physical world, with the help of spiritualism. In this context, Asclepieia of the Ancient world and churches in the Byzantium are the buildings that serve this purpose. The consideration of certain practices that are conducted according to certain rituals are preferred by people in every century in the context of the religious tourism provides us with significant hints in tracing them back and understanding their similarities and differences, along with their common parts. This study, where you will find specific examples

* Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Bizans Sanatları Anabilim Dalı, Edirne, seldauygun@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0473-1308

Geliş Tarihi / Received: 31.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 21.11.2022

Yayın Tarihi / Published: 30.01.2023

for the religious applicability of the incubation and the spatial insights of this practice, aims at bringing a different perspective to the causality of religious tourism.

Keywords: Faith, Tourism, Incubation, Asclepeion, Church

Giriş

Var oluştan günümüze insanlar, içgüdüsel olarak merak duygusuyla yaşamlarını kolaylaştırmak ve keyifli hale getirmek için keşifler yapmış, yeni yerler ve yeni şeyler keşfetmiş ve keşfettiklerini ardından mağara duvarları, ceylan derisi veya papirüs gibi uygun buldukları yüzeylere aktararak bilgi paylaşımında bulunmuşlardır. Merak dürtüleri ile yaptıkları seyahatler turizm kavramının oluşmasına katkı sağlamıştır. Süreç içerisinde kültürel devrim, toplumsal devrim, ekonomik devrim, bilimsel devrim, teknik devrim ve etkenleri turizmin ortaya çıkışını belirleyen etmenler olmuştur.

Kökeni Fransızcaya dayanan *turizm* kelimesi en kısa biçimde *zevk için yapılan geziler* olarak tanımlanır. Dünya Turizm Organizasyonu (UNWTO) Turizm Terimleri Sözlüğünde “*Turizm, insanların kişisel veya ticari/profesyonel amaçlarla olağan çevrelerinin dışındaki ülkelere veya yerlere hareketini gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur. Bu insanlara ziyaretçi (turist veya günübirlikçiler; yerleşik veya yerleşik olmayanlar olabilir) ve turizmi bazıları turizm harcamalarını içeren faaliyetleriyle ilgilidir*” şeklinde tanımlanmaktadır (URL-1). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte ise; “*Turizm, dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi. Bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin ve yapılan çalışmaların tümü*” şeklinde tanımlanmaktadır (URL-2).

Literatürde yer alan turizm kavramlarını etraflıca derleyen Özgüç (Özgüç, 2003: 15) turizmi; *insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında, yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek şartıyla, dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akrabalarını ziyaret etme, kongre ve seminerlere katılma, dini ibadetlerini yerine getirme gibi kişisel nedenlerle, kişisel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatlerdir. Bu seyahatlerin turizm faaliyeti sayılabilmesi için, turistlerin gittikleri yerlerde en az bir gece konaklaması ve turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmeleri gerekmektedir, şeklinde tanımlamıştır.*

UNWTO amaçlarına göre turizm seyahatlerini 9 kategoride toplamıştır: dini veya inançsal seyahatler, tatil ve dinlenme, arkadaş ve akraba

ziyaretleri, eğitim ve öğretim, sağlık ve tedavi, alışveriş, ulaşım ve geçişler, iş ve meslek ziyaretleri ve diğerleri (Özgen, 2012: 254).

İnanç, bir düşünceye gönülden bağlı bulunma, birine duyulan güven, inanılan şey, akide olarak tanımlanmaktadır (URL-2). *İnanç Turizmi* ise “*Kutsal yerlerin bu dinlere mensup turistlerce ziyaret edilmesinin, turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi*” olarak tanımlanmaktadır (Sargın, 2006: 3). Dünya İnanç Turizmi Birliği Başkanı Kevin J. Wright inanç seyahat şekillerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

- Bir inanç merkezine seyahat (Örneğin kutsal topraklara yapılan geziler)
- Dini niyet seyahati (Örneğin Hıristiyanlık konferansı)
- Arkadaşlar ile eğlence seyahati (İnanç amaçlı kurvaziye seyahatler) (Güzel, 2010: 90).

Bu sınıflamanın yanı sıra Strategic Initiatives & Government Advisory Team (SIGA) misyoner gezilerini, inanç temelli Crusier turlarını, mitingleri, inziva köşesine çekilmeyi, manastır ya da dini yer ziyareti yapmayı ve bu yerlerde kalmayı, inanç temelli kampları, dini turistik çekicilikleri inanç turizminin kategorileri olarak sıralamıştır (Eşitti ve Kınır, 2015: 179).

Doğanay (2001) dini yerleri ziyaret etmek, dini toplantılara katılmak, kutsal kentleri ziyaret etmek, dini törenlere katılmak ve dini anıları ziyaret etmeyi inanç turizmini ortaya çıkaran etmenler olarak tanımlamıştır (Akt. Kaynak ve Sezgin, 2008: 350). İnanç turizmi, inançla ilgili olarak oluşan tüm güdülenmeleri ve dini destinasyonlardaki tüm turizm çeşitlerini kapsar (Okuyucu ve Somuncu, 2013: 630). Güzel, insanları inanç turizmi yapmaya yönlendiren nedenleri;

- Hac ziyaretini yerine getirerek manevi olarak rahatlamak,
- Aynı dine mensup kişilerle tanışmak ve buluşmak,
- Dini vazifeleri yerine getirmek,
- Dini açıdan önemli merkezleri görmek ve buralarda zaman geçirmek,
- Dini görevlerini yerine getirmek, dua etmek ve günahlardan kurtulmak olarak sıralamıştır (Güzel, 2010: 91)

İnanç turizminin bireyin manevi dünyasına yapacağı katkıya ek olarak medeniyetler arası iş birliğine de katkıları vardır. Bu katkılar:

- Dünya insanlarını her türlü politik anlayıştan arındırarak yaratılış kardeşliğinde buluşturabilecek etki ve güce sahip olması,

- İnsanları inanç kardeşliği etrafında buluşturarak inançların daha iyi anlaşılmasına, hoşgörü ortamının sağlanması ve yaşanmasına katkıda bulunması olarak açıklanabilir (Kaynak, 2010: 119).

Anadolu binlerce yıldır farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış olması nedeniyle inanç turizmi potansiyeli yüksek bir coğrafyadır. İlkçağ medeniyetlerinin Anadolu’da gelişmesi, Hristiyanlığın ilk döneminde havarilerin, Ortaçağ’da ise Musevilerin yaşadıkları yerlerde baskı görmeleri sonucu Anadolu’ya yerleşmeleri, Malazgirt Zaferi’nin ardından Anadolu’nun Türkleşmesi ve Müslümanlaşması ve hoşgörü politikasıyla yönetilen Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan halkların kendi dinlerini yaşayabilme özgürlükleri bu coğrafyada birçok sinagog, kilise ve caminin yer almasına neden olmuştur (Zaman, 2005: 1).

İnanç turizmi açısından zengin olan Anadolu coğrafyasındaki kutsal mekânlara yönelik alanyazında çokça çalışma bulunmaktadır (Bingöl, 2004; Usta, 2005; Zaman, 2005; Sargin, 2006; Tapur, 2009; Özgen, 2012; Sevinç ve Azgün, 2012; Kaya, Cankül ve Demirci, 2013; Okuyucu ve Somuncu, 2013; Eykay, Dalgın ve Çeken, 2015; İbret, Aydınözü ve Uğurlu, 2015; Harunoğulları, 2016)

Bu çalışmalarda her inanış için kutsal kabul edilen bölgenin, şehrin, yapının vb. ziyaret edilmesi inanç turizminin kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir. Geçmişte de kutsalı ziyaret etmek günümüzdeki gibi önemli bir durumdur. Her çağda gerçekleştirilen ziyaretlerde insanlar kutsal olandan beklentilerini karşılamak için çağının gerekliliği içerisinde hareket etmiştir. İnananların, gerçekleştirdikleri ziyaretler kişilerin maneviyata erişmelerini sağlar. Bu doğrultuda irdeleyeceğimiz inkubasyon olgusunun tarihi serüveni aslında günümüzde bir bilim dalı olarak nitelendirilen inanç turizmi içerisinde bir tür nedensellik olarak kabul edilebilir. İnanç turizmi kapsamında yapılan ziyaretlerde kutsal kabul edilen yerde en az bir gece konaklamak ve olanaklardan yararlanmak gerekmektedir.

İnkubasyon, genel tanımlamayla “kuluçka” dönemi için kullanılan tıp terimidir. Hastalığın ortaya çıkışının hemen öncesindeki oluşum sürecini ifade eder. Bu terim Latince “incubation” kelimesinden, Klasik Yunanca “ἐγκοθεύδειν” (enkathéudein) kelimesinden türemiştir. Antik dönemde inkubasyon, kutsal sayılan alanlarda geceleme ve rüyada görülecek eylemlerle şifa bulmayı tanımlar. Hasta, tapınaktaki konaklaması sırasında uykudayken tedavi olduğuna ve şifa bulduğuna inanır (Bayat, 2016: 103-104; Renberg, 2016: 12). Elbette bu olayın gerçekleşebilmesi için belirli

ritüellerin yerine getirilmesi gerekir. Antik dönemde Asklepeionlarda uygulanan inkubasyon, bu işi uygulamakla görevli olan ve aynı zamanda rüya yorumcusu olarak nitelendirilebilen din görevlisi/rahip, asklepiadlar tarafından yapılırdı. Asklepiadlar kişinin gördüğü rüyayı yorumlar ve önerilerde bulunurdu. Rüyasında açık yönlendirme bekleyen hastanın rüyasını yorumlamak ve tedavi yöntemlerini belirlemek asklepiadların işiydi. Bu eylemin gerçekleşmesi için Asklepeionlara gelen inananlar, geceyi geçireceği ve uyuyacağı encoimaterion isimli odaya girmeden önce adak sunar, dua eder, diyet yapar ve gerekli temizlik işlemlerini uygulardı. (Baykan, 2012: 5; Bayat, 2016: 103-104; Renberg, 2016: 12; Harrison, 2019: 5-6).

Tarihsel süreç içerisinde Asklepeionların yerini Bizans coğrafyasında önemli/kutsal kişilere adanan kiliseler almıştır çünkü imparator II. Theodosios (408-450)'un 435'te çıkarmış olduğu kodekste tüm pagan kült merkezlerin yıkılması emredilmiştir (Miller, 1997: 224).¹

Bizans kültüründe inkubasyon, geçmiş dönemlerde yapılan uygulamaların devamı niteliğinde olsa da değişen inanç biçimine göre kendi içerisinde yeniden şekil almıştır. Hıristiyanlık, muhtevası nedeniyle önceki inanışlardan tamamen farklı olsa da geleneklerle kesişen uygulamaları kullanmaktan çekinmemiştir. Özellikle şifa aramak, hastalıklardan kurtulmak adına yapılan Hıristiyanlık öncesi uygulamalar beden kurtuluşuna yeni din ile beraber ruhun kurtuluşunun eklenmesiyle sürdürülmüştür. Bu amaçla Asklepios'tan beklenen şifa ve sağlık; İsa'dan, aziz/azizelerden beklenmeye başlamış, Asklepeionların yerini kiliseler almıştır. Gece yeryüzüne indiğine inanılan azizlerden medet uman ve aynı zamanda hem ruhun hem de bedenin olumsuz öğelerden temizleneceğini düşünen kişiler, kutsal olduğuna inandıkları kiliselerde geceleme tercih etmiştir. Bu inanışın devamını sağlayan nedenlerden biri İsa'nın mucizeleri olarak gösterilebilir. Hıristiyanlık inancında İsa, körleri, kötürümleri, cüzzamlıları iyileştirebilen hatta ölüleri diriltebilen yetileriyle tanrının yeryüzündeki yansımasıdır. İsa'dan sonra onun öğretileriyle yaşamını iyi bir Hıristiyan olarak sürdürmeye çalışan aziz ve azizeler de insanların Tanrı ve İsa'yla bağlantı kurmasına yardım edebilecek yegâne kişilerdir. Dünyanın sunduğu nimetleri neredeyse yok sayan ve inançları doğrultusunda yaşamlarını sürdüren bu kişiler maddi olanı önemsememişlerdir. Bu nedenle onlar Tanrıya diğerlerine göre daha yakın olmuş, Tanrı'da onlara insanüstü

¹ Asklepiyonlar; Pergamon (Bergama), Korinthos, Epidauros, Knidos, Kos ve Atina'da bulunur (Baykan, 2012: 5).

güçler vakfetmiştir. Bu güçlerin arasında şifacı/iyileştirici/tedavi edici olmaları en belirgin özelliklerdendir (Eyice, 1958: 658-659; Ševčenko, 2015: 29, Köroğlu, 2004: 174).

İsa'nın mucizelerinin gerçekleştiğine inanılan muhtemel alanlardan birisi olan ve arkeolojik veriler neticesinde MÖ. 2.yüzyıla tarihlenen Kudüs yakınlarındaki Bethesta Gölü yakınlarında bir tapınak vardır. Araştırmalar, tapınağın Asklepios-Serapis'e adandığını gösterir. Şifa merkezi olarak bilinen yapı, İsa zamanında da işlev görmüştür. Yeni Ahit'te, Yuhanna/5'te, İsa'nın Bethesta'daki havuzlarda şifa dağıttığı anlatılmıştır. Eski Ahit'te ise Mezmurlar/17'de rüya görmenin tanrıyla kurulan bir iletişim biçimi olduğundan bahsedilir. Ayrıca Samuel ibadethanede uyumayı tercih etmiş, bu kutsal mekânda kendini tanrıya yakın hissetmiştir (Csepregi, 2007: 45).

İsa'dan sonra insanların şifa beklentileri kutsal olan azize/azizler'den umulur. Bu kişiler içerisinde hekim olanlar "Anargyroi" kelimesiyle nitelendirilir. Yunanca kelime olan Anargyroi "meteliksizler", "gümüşsüzler" anlamına gelir. Anargyroi'lerin temel prensibi verilen hizmet karşılığında ücret almamaktır. Tıp eğitimi alan bu kişiler dinsel manada ruh temizliğini de bilirler. Kutsal ruh tarafından seçilmiş olduğuna inanılan Anargyroi'lerin, İsa'dan aldıkları insanüstü güçleri olduğuna inanılır ve bu güçle her türlü hastalığı mucizevi olarak tedavi ettiklerine inanılır. İsa'nın önderliğinde Tanrı'ya kendilerini adanmış olan Anargyroi'lerin (hekim azizlerin) ölümü ile onların yaşadıkları mekânlar inkubasyon merkezlerine dönüşmüştür (Kazhdan ve Ševčenko 1991: 85; Strati, 2015: 218; Göymen, 2019: 98).

Bu doğrultuda verilecek olan yapısal örneklemeler sürekliliği doğrular. Atina Akropolis'te yer alan Asklepion'un yerine, kentin Hıristiyanlar tarafından devralınmasıyla, MS 5. yüzyılda muhtemelen Aziz Andreas'a adanmış bir Bizans kilisesi yapılmıştır. Bu kilise, tapınak bölgesini içerisine alacak şekilde, inkubasyon alanı da dahil olmak üzere, inşa edilmiştir. Aziz Andreas'ın Hıristiyanlar tarafından şifanın koruyucusu olduğuna inanılan özel bir misyonu vardır. Aynı yerde tarih 6. ve 7. yüzyılları gösterdiğinde Aziz Kosmas ve Damian Bazilikası yapılır. Aziz Kosmas ve Damian Hıristiyan dünyada Anargyroi/Hekim Azizler olarak tanınan kişilerin başında gelir. Benzer bir durum Pire'deki Asklepion'un üzerine inşa edilen Aziz Kosmas ve Damian bazilikasıyla tekrar edilmiştir ve bu tür örneklerin sayısı artırılabilir (Csepregi, 2007: 43-44).

Bizans coğrafyasında inkubasyonun uygulandığı kiliselerin başında Anargyroi/Hekim Azizlere adanan yapılar akla gelse de hekim olup

Anargyroi olarak tanımlanmayan ya da hekim olmayan fakat inkubasyon uygulayan azizler de mevcuttur. Anargyroi/Hekim Azizlerin başında Aziz Kosmas ve Damian, Aziz Panteleimon, Aziz Kyros ve Ioannes gelir (Eyice, 1958: 658-659). Hekim olmayan fakat inkubasyonu uygulayan azizler; Aziz Therapon, Aziz Demetrios, Azize Thekla, Başmelek Mikhael, Aziz Dometios'tur. Anargyroi olarak tanımlanmayan fakat hekim olan azizler ise; Aziz Febronia, Azize Anastasia, Aziz Modestos ve Aziz Artemios'tur. (Csepregi, 2007: 46-47; Strati, 2015: 218; Kazhdan ve Ševčenko, 1991: 85). Bu kişiler, inananların en büyük sığınağıdır. Döneminde işkenceler gören, cezalandırılan, ölen ve/veya öldürülen azizlerin adına inşa edilen kiliselerde konaklamak, kiliseleri, şifa arayan insanların tedavi merkezi haline getirmiştir. Onların rölikerleri ve anılarına sığınan inananlar, kiliselerin içerisinde geçirdikleri sürede iyileşip şifa bulduklarını düşünürler. Elbette bu amaca hizmet eden kiliseler başkent Konstantinopolis'te sayıca fazlaydı. Başkentteki yapılarda bir şilte üzerinde geçirilen geceler, farklı hastalıklar için şifa arayan inananların sığındığı mekânlardı (Talbot, 2015: 79).

Bir örnekle konuyu derinleştirmek gerekirse, Aziz Artemios'a ve şifacı özelliklerine değinmek yerinde olacaktır. Antakyalı (Antiokia) olan aziz hakkında bilinenler oldukça azdır. 352 yılında Konstantin tarafından Andreas ve Luka'nın rölikerlerini Konstantinopolis'e getirmesi için görevlendirilen Aziz Artemios, 360 yılında Mısır Valisidir. İmparator Iulianus tarafından 362 yılında İskenderiye'nin pagan tapınım gereçlerini yok ettiği için öldürülmüştür (Csepregi, 2007: 70-71). Konstantinopolis'te ismine adanan martyrionu inkubasyon merkezidir. Özellikle fitik, testis sorunları, cinsel tümör ve hastalıklar üzerine inkubasyonun gerçekleştirildiği Konstantinopolis'in en popüler kilisesi Aziz Artemios'a adanan yapıdır. Kapalıçarşı'ya yakın bir mevkiye inşa edilmiş olan ve günümüze ulaşmayan Vaftizci Yahya Kilisesi'ndeki kutsal mekânda tedavi, şifa, iyileştirici amaçlı uygulamalar yapılırdı (Talbot, 2015: 83). Aziz'in rölikerleri kilisenin altındaki mezarda kurşun bir tabutun içerisinde saklanmıştır. Aziz Artemios'un gerçekleştirdiğine inanılan mucizeler 659 yılında "Aziz Artemios'un Mucizeleri" adı eserle yazınsal dünyada yer bulunca yaşamış olduğu yüzyıldan sonra ve Konstantinopolis'in dışında da popülaritesi sürmeye devam etmiştir (Csepregi, 2007: 70-71). Kilisenin ve Aziz Artemios'un ünü, Kuzey Afrika, Rodos Adası, Karadeniz kıyıları ve Sakız Adası'ndan pek çok ziyaretçi çekmiştir. Her statüden hastanın (tüccar, liman işçisi, denizci, gemici, bakırcı, hamamcı vb.) yapıya şifa aramak için geldiği bilinmektedir. Bunların yanı sıra çok sayıda çocuğun da kiliseye gelip medet

umduğu kayda geçmiştir. Gelen kişiler bağış yoluyla tedavi olmayı umarlar (Csepregi, 2007: 73.74).

Yapıda gerçekleştirilen inkubasyon birincil uygulamaydı. Ziyaretçiler, kilisenin içerisinde, kuzey nefte ya da kryptada uyumayı tercih ederlerdi. Yapının içerisindeki konaklama, u gnle iki yıl arasında değişen gün sayısına tekabül eder, bu süre içerisinde Aziz Artemios'u rüyasında görenler onun şifalarına mazhar olurdu. İkincil uygulamada cerrahi işlem yapan Aziz Artemios, balmumu benzeri bir ilaç/sıvı/şifa veren vb. nesneyi yaralara sürmek koşuluyla inananları tedavi ederdi. Kilisede cumartesi geceleri süren ayin sırasında din görevlileri tarafından hasta olanlara balmumu merhem dağıtılırdı (Talbot, 2015: 83).

Değerlendirme ve Sonuç

Çağdaş dünyada inanç turizmi, toplum tarafından kutsal olduğu kabul edilen yerlere farklı amaçlar doğrultusunda yapılan ziyaretler için kullanılan bir terimdir. Bu ziyaret sırasında en az bir gece konaklamak ve gidilen merkezin olanaklarından yararlanmak koşuldur. İnananlar ziyaretleriyle, gittikleri merkezlerin önemini ortaya koydukları gibi bu merkezlerin günümüze değin canlılığını sürdürmesini de sağlamış; her zaman olmasa da tarihi eser statüsündeki taşınmaz kültür varlıklarını görünür kılmıştır. Bu eserlerin etrafındaki ağdaş yapılanma, eseri ziyaret eden kişinin ihtiyaçları dahilinde şekillendirilmiştir.

Tarih içerisinde insanların kutsal kabul edilen merkezlere yapmış oldukları ziyaretler günümüzde de devam eden mekânsal sürekliliğin göstergesidir. Özellikle insanların inançları doğrultusunda yaşamayı tercih ettikleri deneyimler, mekânsal düzlemde kutsala yakınlık, yakınlık temas kurmak, kutsalın içerisinde olmak, temelde hissiyatı arttıran ve maneviyatı yükselten bir güdülenmeyi sağlaması bakımından önemlidir. Dünyanın maddi unsurlarının karşısında inancın sağladığı maneviyat, her çağda inanan kitlelerin hareketini sağlamış, bir yerden başka bir yere gitme bilincinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Antik dünyanın pagan tapınakları, Hıristiyan dünyanın kiliselerine dönüşmeye başlamadan önce her mekânda yeni dinin öğretileri tanıtılmaya, anlatılmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Hıristiyanlıkta sadece İsa'nın yaşamını sürdürdüğü ve öldüğü topraklar değil, aynı zamanda meleklerin, şehit düşmüş azizlerin, önemli dini karakterlerin yaşamış olduğuna inanılan yerler de kutsal mekânlar olarak kabul edilir. Bu durum farklı yerleşim yerlerinin yıllar içerisinde kutsal sayılmasına ve Hıristiyanlar tarafından ziyaret edilmesine neden olmuştur. İnkubasyon, Antik ağ ile beraber inançlı kişilere uygulanan bir tür tedavi

yöntemidir. Bizans dünyasında, Hıristiyan öğreti çerçevesinde gelişen yönleriyle inkubasyon, hatırı sayılır bir uygulama olarak karşımıza çıkar. İnkubasyonun yapılabilmesi için kullanılan mekânlar inanç sürdükçe popülaritesini korur. İnkubasyon, mekânsal düzenlemede kimi zaman donanımlı yapılarda kimi zaman da doğaçlama ortaya çıkan alanlarda uygulanabilir (Ousterhout. 2015, s: 65; Miller 1997 s:59-60). Kutsal merkezlerde tedavi olma biçimi inanca dayalıdır ve uykuda çözüme odaklı olduğundan konaklamayı zorunlu kılar. Bu zorunluluk şifa arayan kişinin gittiği merkezde en az bir gece kalmasını, geceyi geçirip iyileşmeyi ummasını sağlar.

Sonuç olarak; Bizans toplumunda inkubasyonun uygulanabildiği her mekân asırlar boyunca önemini korumuştur. Uygulamaya tabi olan inananlar, farklı coğrafyalardan gelerek kutsal sayılan mekânlarda konaklamıştır. Bu durumun sürekliliği insan sirkülasyonunu sağlamıştır. İnanç turizminin kapsamı, çağdaş bilim dünyasındaki çalışmalarla eklenerek sürerken, geçmişteki karşılıklarına günümüzden bakmak bizlere farklı bir perspektif kazandırması bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- BAYAT, A. H. (2016), *Tıp Tarihi*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- BAYKAN, D. (2012), *Allianoi Tıp Aletleri*, SOA-2 Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, Zero Prodüksiyon Kitap-Yayın-Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul.
- BİNGÖL, Z. (2004), “Akdeniz Bölgesinin Kültür ve İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 125-137.
- CSEPREGİ, I. (2007), *The Compositional History of Greek Christian Incubation Miracle Collections: Saint Thecla, Saint Cosmas and Damian, Saint Cyrus and John, Saint Artemios*, Doktora Tezi, Central European University, Budapeste.
- DOĞANAY, H. (2001), *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Konya.
- EŞİTTİ, B. ve KINGİR, S. (2015), “Konya İli Örneğinde Kalkınma ve İnanç Turizmi”, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6.12, 175-190.
- EYİCE, S. (1958), *Bizans Devrinde İstanbul’da Tababet, Hekimler ve Sağlık Tesisleri*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- EYKAY, İ., DALGIN, T. ve ÇEKEN, H. (2015), “İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Antakya’nın Değerlendirilmesi”, *Journal of Life Economics*, 2.2, 59-73.

- GÖYMEN N. E. (2019), *Kappadokia Bölgesi Bizans Dönemi Duvar Resimlerinde Anargyroi Hekim Aziz Tasvirleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- GÜZEL, F. Ö. (2010), “Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2.2, 87-100.
- HARRİSON J. (2019), The classical Greek practice of incubation and some Near Eastern Predecessors, https://www.academia.edu/277934/The_Classical_Greek_Practice_of_Incubation_and_some_Near_Eastern_Predecessors?auto=download, (Erişim Tarihi 01.09.2022).
- HARUNOĞULLARI, M. (2016), “Kilis’in İnanç Turizmi Potansiyeli ve Kutsal Mekânları”, *Turkish Studies*, 11.21, 177-210.
- İBRET, B. Ü., AYDINÖZÜ, D. ve UĞURLU, M. (2015), “Kastamonu Şhrinde Kültür ve İnanç Turizmi”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, 239-269.
- KAYA, F., CANKÜL, D. ve DEMİRCİ, B. (2013), “Türkiye’nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Akdamar Kilisesi”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15.24, 13-24.
- KAYNAK, İ. H. ve SEZGİN, M. (2008), “İnanç Turizmi Kapsamında Dinlerde Seyahat”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10.1-2, 349-360.
- KAYNAK, İ. H. (2010), “İnanç Turizminin Medeniyetler Arası İşbirliğine Etkileri: Türkiye Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13.1-2, 119-126.
- KAYNAK, İ. H. (2016), “İnanç Turizmi Bağlamında Kentsel Turizm ve Kültürel Turizm Merkezi: Konya Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 185-191.
- KAZHDAN, A. ve ŠEVČENKO N. (1991), ‘Anargyroi’, In Oxford Dictionary of Byzantium, C:1, Oxford University Press, New York, pp. 85.
- KÖROĞLU, G. (2004), “Bizans’ta Hekim Azizler, Eyüp’teki Kosmas ve Damianos Kilisesi”, *VII. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğleri*, 172- 177.
- MİLLER, T. S. (1997), *The Birth of the Hospital in the Byzantine Empire*, The Johns Hopkins University Press, Londra.
- OKUYUCU, A. ve SOMUNCU, M. (2013), “Türkiye’de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek”, *International Conference on Religious Tourism and Tolerance*, 09-12 Mayıs 2013, Konya.
- OUSTERHOUT, R. G. (2015), “Konstantinopolis’te Su ve Şifa”, Ed. B. PİTARAKİS, *Hayat Kısa, Sanat Uzun, Bizans’ta Şifa Sanatı*, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul, 64-77.

- ÖZGEN, N. (2012), “Siirt’in İnanç Turizmi Mekânları: Ziyaret (Veysel Karani) ve Tillo (Aydımlar) Örnekleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 27, 251-272.
- ÖZGÜÇ, N. (2003), *Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- RENBERG, G. H. (2016), *Where dreams may come: incubation sanctuaries in the Greco- Roman world*, Brill, Boston.
- SARGIN, S. (2006), “Yalvaç’ta İnanç Turizmi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16.2, 1-18.
- SEVİNÇ, H. ve AZGÜN, S. (2012), “Bölgesel Kalkınma ve İnanç Turizmi Bağlamında Akdamar Kilisesi Örneği”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2.2, 17-21.
- STRATİ, A. (2015), “Kastoria’da Anargyroi’yi Onurlandırmak”, Ed. B. PİTARAKİS, *Hayat Kısa, Sanat Uzun, Bizans’ta Şifa Sanatı*, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul, 218-227.
- ŞEVÇENKO, N. P. (2015), “İsa ve Azizlerin Şifa Mucizeleri”, Ed. B. PİTARAKİS, *Hayat Kısa, Sanat Uzun, Bizans’ta Şifa Sanatı*, Pera Müzesi Yayınları İstanbul, 27-40.
- TAPUR, T. (2009), “Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2.9, 473-492.
- TALBOT, A. M. (2015), “Konstantinopolis: Mucizevi Şifaların Şehri”, Ed. B. PİTARAKİS, *Hayat Kısa, Sanat Uzun, Bizans’ta Şifa Sanatı*, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul, 78-89.
- USTA, K. M. (2005), *İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik’in Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZAMAN, M. (2005), “Türkiye’nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sumela (Meryemana) Manastırı”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6.2, 1-24.

Çevrimiçi Kaynaklar

Turizm Terimleri Sözlüğü, Erişim Adresi: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> URL-1, (29.08.2022).

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/URL-2>, (29.08.2022)